

Володимир Галанець,

Львівський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України

ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

На сучасному етапі розвитку України важливе значення для її економіки має адекватна оцінка потенціалу аграрного сектору та ефективна його реалізація. Забезпечити виконання цього завдання покликана, зокрема, Стратегія розвитку аграрного сектору економіки України на період до 2020 р., схвалена відповідним розпорядженням КМУ №806-р від 17.10.2013 р.

Аграрний сектор України, базовою складовою якого є сільське господарство, є системоутворювальним у національній економіці, формує засади збереження суверенності держави - продовольчу та у визначених межах економічну, екологічну та енергетичну безпеку, забезпечує розвиток технологічно пов'язаних галузей національної економіки та формує соціально-економічні основи розвитку сільських територій.

Входження до світового економічного простору, посилення процесів глобалізації, лібералізації торгівлі потребує адаптації до умов, що постійно змінюються, а відповідно – подальшого удосконалення аграрної політики.

Потенціал виробництва аграрного сектору України значно перевищує потреби внутрішнього ринку, може сприяти розвитку національної економіки та її ефективній інтеграції у світовий економічний простір та зростанню доходів задіяного в аграрній економіці сільського населення, кількість якого становить понад третину всього населення країни, а також забезпечити мультиплікативний ефект розвитку інших галузей національної економіки.

Зазначена Стратегія розвитку аграрного сектору економіки України на період до 2020 р. передбачає стратегічні цілі [1]:

- гарантування продовольчої безпеки держави;
- забезпечення прогнозованості розвитку та довгострокової стійкості аграрного сектору шляхом розвитку різних форм господарювання;
- сприяння розвитку сільських населених пунктів та формування середнього класу на селі шляхом забезпечення зайнятості сільського населення та підвищення рівня доходів;
- підвищення рівня інвестиційної привабливості галузей аграрного сектору та фінансової безпеки сільськогосподарських підприємств;
- підвищення конкурентоспроможності вітчизняної сільськогосподарської продукції, ефективності галузей, забезпечення стабільності ринків;
- розширення участі України у забезпеченні світового ринку сільськогосподарською продукцією;
- раціональне використання земель сільськогосподарського призначення та зменшення техногенного навантаження аграрного сектору на навколишнє природне середовище.

Принципами розвитку аграрного сектору у сфері організації аграрного виробництва згідно Стратегії є:

- збалансованість його розвитку за економічними, соціальними та екологічними критеріями;
- створення умов для формування заінтересованого в довгостроковому ефективному господарюванні відповідального користувача (власника) землі;
- розвиток різних форм господарювання за умови пріоритетності формування господарств, що мають велику соціально-економічну роль для сільських громад.

До господарств, що мають велику соціально-економічну роль для сільських громад, належать:

- особисті селянські господарства, що використовують переважно власну працю, ведуть товарне виробництво, орієнтовані на збільшення загального доходу, тож більше

мотивовані до виробництва працемісткої сільськогосподарської продукції;

- суб'єкти господарювання, власники яких проживають у громаді, у тому числі фермерські господарства, які зареєстровані за місцем провадження господарської діяльності і використовують власну працю та найману працю переважно односельчан.

Принципами розвитку аграрного сектору у сфері формування та реалізації державної аграрної політики визначено:

- пріоритетність аграрного сектору у загальнодержавній економічній політиці;
- забезпечення продовольчої безпеки в умовах глобалізації;
- застосування інструментів стратегічного управління розвитком аграрного сектору та оперативного впливу на кон'юнктуру ринку;
- застосування диференційованих підходів до створення умов для державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників залежно від установлених законодавством критеріїв їх діяльності;
- орієнтація на підтримку розвитку кооперації із застосуванням кластерної моделі;
- розвиток саморегулювання в аграрному секторі, делегування державою галузевим, фаховим та територіальним об'єднанням частини повноважень щодо регулювання аграрного ринку, в тому числі у частині здійснення контролю за якістю та безпечністю вітчизняної сільськогосподарської продукції;
- формування у сільськогосподарських товаровиробників позитивних довгострокових очікувань;
- створення умов для запровадження найбільш продуктивних, ресурсомістких та енергоефективних засобів виробництва і технологій;
- стимулювання сільськогосподарських товаровиробників до раціонального аграрного природокористування;
- урахування регіональних умов розвитку сільського господарства.

Що ж стосується реалій аграрного сектору економіки України, то вони наступні.

За словами президента Асоціації фермерів та землевласників України І.Томича на прес-конференції 30.08.2016 р. "Стан справ у сфері земельних відносин загрожує українській державності" в Україні за останній рік знищено 2 тис. фермерських господарств. Знищуються фермерські господарства шляхом скупки корпоративних справ фермерських господарств; через економічні методи впливу, наприклад, шляхом підняття вартості землі при переоформленні землі (інколи за пай вимагають 25 тис. грн.); погрози фермерам; викрадення фермерів. Фермерські господарства викрадають і використовують і в інший спосіб, господарства в різний спосіб захоплюються, але як юридичні особи вони зберігаються і використовуються в кримінальних та фінансово-промислових олігархічних руках.

Збільшилась кількість рейдерських захоплень урожаю, техніки, майна і землі.

У 2016 р. Європейський Союз прийняв рішення про збільшення квот для сільськогосподарських виробників України. Це дає можливість наростити обсяги торгівлі в рамках квот з ЄС додатково майже на 200 млн. дол. США. Наразі, частка ЄС в загальній структурі зовнішньоторговельного обігу сільськогосподарської продукції складає 33,9%. Згідно з прийнятим рішенням українські виробники сільськогосподарських товарів отримують додаткові квоти на кукурудзу, пшеницю, мед, крупи, оброблені томати. [2]

Україна вже стала одним з ключових експортерів зернових та олійних культур в світі. Необхідно збільшити в агропромисловому комплексі частку агропродукції з високою доданою вартістю та частку нішевої продукції, на яку в світі є попит.

Українські виробники органічної продукції досить конкурентоспроможні на ринках ЄС. Коштує "органіка" набагато дорожче, ніж продукція з аналогічною якістю. Необхідно підтримувати малий та середній бізнес, які зацікавлені у розвитку продукції з доданою вартістю та нішевої продукції. Великі агрохолдинги дають прибуток в країну, але нішевий бізнес їм нецікавий.

Бажання займатися нішевими культурами мають фермери, але вони не можуть це робити

через відсутність техніки та можливостей освоювати нові технології. При земельному банку до 500 га отримати кредит практично неможливо. Фермери змушені просто здавати землю в суборенду великим агрохолдингам. За оцінками Міністерства аграрної політики та продовольства для прямої фінансової підтримки малих і середніх фермерів необхідно не менше 3 млрд. грн.

Міністерство аграрної політики і продовольства пропонує шляхом надання дотацій малому виробнику (до 1000 га) здешевити виробництво нішевих культур - жита та гречки, порядку 5-6 000 грн/га. Планується надати підтримку галузі тваринництва через здешевлення виробництва кормових культур (зелені корми), порядку 10-12 000 грн./га.

В той же час міністерство ставить до відома, що програма розвитку кооперації закінчилась в 2015 році і для подальшої підтримки кооперації потрібно створити відповідну нормативно-правову базу. Механізм розподілу коштів кредиту від Європейського банку розвитку, затвердженого ще наприкінці 2015 року, на даний момент невідомий. Механізм представлення проектів на розгляд та надання державних гарантій також поки що не визначено.

19 вересня 2016р. було оприлюднено проект бюджету на 2017 рік. У запропонованих Міністерством фінансів змінах до Податкового Кодексу не передбачено продовження спеціального режиму відшкодування ПДВ для аграріїв. [3]

Так, у частині змін до податку на додану вартість зазначено, що запроваджується єдиний публічний Реєстр заяв на бюджетне відшкодування податку на додану вартість.

Однак у проекті бюджету такий пункт відсутній. Як і побоювалися сільгоспвиробники, уряд не стримав слова. З обіцяних 5,5 млрд. грн. прямої державної підтримки на розвиток у проекті бюджету є лише 3,5 млрд. грн. На пряму фінансову підтримку закладено 2 млрд. 973 млн. грн., на здешевлення кредитів - 300 млн. грн., на підтримку тваринництва - 210 млн. грн., розвиток хмелярства, виноградарства і садівництва - 75 млн. грн. Цього явно недостатньо. Держпідтримка галузі складе всього 5% від прямих втрат аграріїв.

На фоні відміни спеціального режиму оподаткування, суми майже непомітні. Більш того, виділені кошти будуть розподілятися за допомогою ручного механізму, що дає шанс корупції просочитися і у цей сегмент.

Кореляція між стратегічними цілями і принципами, передбаченими Стратегією розвитку аграрного сектору економіки України на період до 2020 р. та реальним станом справ у галузі – незначна, викликає сумніви щодо реалізації у зазначені строки.

Прийняття депутатами Верховної Ради Законопроекту №5123-1 від 06.10.2016 р. Про внесення змін до розділу X "Перехідні положення" Земельного кодексу України щодо продовження заборони відчуження сільськогосподарських земель, засвідчило в черговий раз провал запуску прозорого ринку земель в Україні та збереження корупційних схем купівлі-продажу земель.

Література

1. Офіційний вісник України від 05.11.2013 — 2013 р., № 83, стор. 23, стаття 3088, код акту 69433/2013.
2. Міністерство аграрної політики та продовольства. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua> (дата звернення 08.10.2016).
3. Урядовий портал. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=249346768&cat_id=244277212 (дата звернення 22.09.2016).